

Розділ 1

Лінія перша: сподіватися

Попри все Анна не виглядала розгубленою. Море навколо було спокійним і навіть тихим, шум боїв гувився далеко за обрієм.

— Привіт, Олексю. Чекала на тебе. Знала, що ти маєш прийти.

— Привіт, Анно, — Олексю сів навпроти дівчини, і їхній човен ледь похитнувся. — Як ти сьогодні?

— Давно не була такою втомленою. Ми не знаємо, де він. Уже шість днів не виходить на зв'язок. Кажуть, у їхнє місце базування влучила ракета... Є живі, про нього нічого не відомо. Взагалі нічого не відомо.

Анна витирала очі, у яких почали збиратися сльози, акуратно складеною серветкою. Поза тим у погляді її поєднувались і тривога, і рішучість. І хоч сьогодні їй потрібно було більше часу, щоб дібрати слова для своїх почуттів, назагал вона вмiла чітко і впевнено вести лінію бесіди.

Море гойдало човен, проте вони не відчували цього гойдання — адже весь світ гойдався разом з ними, ризикуючи потрапити під хвилю, з-під якої немає вороття.

— Усі телефонують мені. Запитують, як я. Кажуть, що він точно живий. Що ось-ось вийде на зв'язок. Що він не міг загинути. Що невдовзі почнуть розбирати завали і його знайдуть... Що, може, його там і не було. Може, він пішов кудись на завдання і незабаром повернеться... Що треба вірити й чекати... — Анна знову зробила паузу. Сльози текли по її обличчю. Вона рівно тримала спину і вдивлялась кудись у горизонт. — Я про все дізнаюся останньою. Я ж не дружина йому навіть. Мені всі телефонують, а я не знаю, що їм сказати. Я сама нічого не знаю. Та шльондра (вибач за такі слова) на зв'язку зі всіма побратимами. Вона всім каже, що чекає, запевняє, що скоро це закінчиться. Добре, що хоч до його мами не дзвонить. Його мама, до речі, теж дзвонить мені: каже, що я залишаюся її невісткою. Що це розлучення не має для неї ніякого значення. А я просто ні жива ні мертва. Лежу в цьому човні і цілими днями думаю про нього. Згадую, як носила йому той довбаний чай на блокпост, коли він був тут. Він був такий усміхнений, такий турботливий. Задзвонив мені у перший день війни, сказав, що йде добровольцем. І потім телефонував щодня: питав, як я, розказував, де він. Я навіть думала, що це якась ознака... розумієш... ну, десь усередині я думала, що це означає...

— Що він повернеться до тебе? Що війна об'єднає вас і дасть новий шанс?

— Якщо чесно, то так...

Анна наче застигла в мовчання: почуття, які вирували в ній, були надто сильними, щоб їх так легко можна було вмістити у слова.

За якийсь час Олекса порушив мовчанку:

— Ця зустріч на блокпості... Це була остання зустріч?

— Так, наступного дня їх відправили на схід. Він продовжував писати мені короткі повідомлення. Але я знала, що він пише і їй також. Навіть не так: що він пише їй передусім, а мені між іншим — теж... Я знала це і все одно відповідала.

Анна давно знала Олексу, а він давно, мабуть, знав її... Знання про інших людей були його внутрішнім відчуттям — фактів він не пам'ятав. Проте відчував, що може говорити з Анною не лише делікатно ставлячи запитання, а й пропонуючи власні роздуми, які могли їй або підійти, або, зрештою, ні...

— Війна справді об'єднує людей. А ти, так видається, була йому рідною людиною. Навіть попри те, що він пішов, ти могла залишитися для нього близькою. Думаю, саме тому він міг виявляти турботу. Він дбав про рідну людину. Рідну, правда, не означає, кохану, хай як сумно це звучить...

— Рідну, правда, не означає кохану, — сумно усмінулась Анна.

— Коли почалося вторгнення, всі ми наче зійшли на один корабель, усі мали знайти своїх і подбати про них. Ви були своїми багато років, тож не дивно, що серед інших він шукав і тебе... І тому його мама телефонує тобі, бо для неї ти й далі своя. Але та, друга, — вона теж є... І зараз вона важлива частина його життя. Навіть якщо ти її ненавидиш, вона є.

— Я лежу в нашому ліжку й питаю себе: чому це все сталося? Адже ми були щасливими...

— Може, він так не думав... — можливо, і не зовсім доречно мовив Олекса.

— Та точно, що він так не думав, — Анна затихла, наче продовжуючи сама із собою власний діалог. — Він так не думав, він просто залишив мене саму в усіх цих моїх марних сподіваннях. І я жила в них, до останнього очікуючи, що він ось-ось повернеться, що війна його змінить. Але нічого із цього не трапилось і, може, й не могло трапитися... Просто я весь час чогось чекаю. Я не можу повірити, що тепер назавжди залишуся сама. Що його не буде поруч. Що все це відбувається насправді...

— Але ти не сама зараз, правда ж? — збентежено запитав Олекса. — Я маю на увазі, у тебе ж є хтось, з ким ти бачишся?

— Звісно... Я не сама: мама приходиться щодня. Але на ніч я прошу її йти. Не хочу нікого бачити. На роботі мене не чіпають. Вони не знають навіть, що ми розлучилися. Так, багато хто не знає, що ми розлучилися, — Анна мала збентежений вигляд. Її погляд був спрямований кудись у далечінь, і вона промовляла якісь формальні фрази, а сама наче перебувала десь за горизонтом подій. — Мене не дуже чіпають на роботі, але постійно телефонують знайомі, друзі... У командуванні теж нічого не повідомляють, кажуть, що зник безвісти.

— А його побратими? Ти була з кимось на зв'язку?

— Наразі всі уникають спілкування. Кажуть, що він мав там бути, але ніхто не пам'ятає, де був точно в момент влучання.

— Треба чекати...

— Так, треба чекати...

Море було спокійним, але в якийсь момент на його поверхні з'явилися ледь уловимі брижі. Море стало їхньою домівкою на довгий-довгий час пошуків

і непевності. Коли втрачаєш землю під ногами — море єдине може поглинути твій біль і твою непевність. Ти залишаєшся з морем, щоб не провалитись у пустку. Інколи море рятує нас від усього.

— Я повернуся незабаром. Але якщо щось буде потрібно, просто скажи — і я прийду в будь-який час.

— Я знаю. Дякую. Може наступного разу буде відомо щось більше.

Погляд Анни таки зник за обрієм. Вона сиділа й дивилася на це безкрає-безкрає море. Ні море, ні її туга не мали кінця. Анна гойдалася на хвилях, і її обличчя ставало спокійнішим від цього коливання. Зрештою Анна заснула. Вперше за ці шість днів відпустивши думки й дозволивши тілу просто колихатися на хвилях нескінченного моря.

Лінія друга: служити

Артем чекав зустрічей з Олексою. Завжди чекав. У його човні було небагато людей протягом усього його життя, тому Олекса завжди був тут бажаним гостем. З Олексою можна було говорити про себе — це подобалось Артему. Завжди класно, коли є з ким поговорити про себе.

Тому, коли Олекса приходив, Артем наливав їм обом з термоса чай — завжди трав'яний. Він його чи сам збирав, чи що — але дуже любив той трав'яний чай. Це була наче його особлива прикмета — щось, що відрізняло його від інших.

Олекса, зрештою, трав'яний чай теж любив, як виявилось.

— Я зовсім мало тебе знаю, — Артем дуже хотів говорити, але намагався бути обережним і спокійним, щоб у Олекси не виникло враження, що він голодний до спілкування. — Я мало тебе знаю, але якось відчуваю до тебе довіру.

— Це класно, — відповів Олекса. — Це моя мета: хочу, щоб ти відчував довіру. Ми ніхто не маємо бути самі.

— Цікаво, чому я завжди сам? Ніколи не мав жодних довготривалих стосунків. Ніколи не розумів, чому так.

— Щось заховано у твоїй історії, еге ж...

— Та нічого такого, як мені здається... Знаєш, я ж тепер в теробороні. Коли ми з тобою познайомились, я думав: о, як класно, зможу з ним говорити про себе. А тепер, як дійшло до зустрічі, я тут. Але то нічого. Я все одно хочу поговорити про те, що мені бракує напрямку, куди рухатися. Пам'ятаєш мою роботу? Я тобі про неї писав — що вона беззмістовна. Я завжди хотів її змінити. Але платили добре. Коли йшов сюди, то мав гроші, щоб усе собі прикупити. І зараз гроші не проблема. Але з роботи я таки пішов, то що вже про то казати... Я тепер тут...

Артем говорив не зовсім послідовно. Говорив, наче шукав відповіді, наче тримався одразу кількох ниток розповіді, говорив, наче мусив сказати найважливіше, наче хотів, щоб розмова допомогла йому зрозуміти щось дуже особливе про нього. Олексі здавалось, що Артем справді потребував, щоб хтось його розумів, розвіював його самотність, допомагав знаходити свій шлях. Ось саме так — знаходити свій шлях, відчувати себе собою. Так у всякім разі здавалось Олексі.

— Як тобі тут? — запитав Олекса, щоб повернутися в тут і тепер.

— Ну що тобі сказати... Наче все добре, — він раптом весь стрепенувся і дістав свій телефон. — Ось, подивись, — усміхнувся він такою дуже доброю усмішкою, — фото. Це котик, бачиш. Класнющий такий. Я ось його годую.

— Гарний, — стримано відповів Олекса. Невідомо, чи він узагалі любив тих котів, але відповів чемно, як годиться.

— А це ось моє горнятко — особисте. — Артем простягнув уперед горнятко, з якого саме пив чай. Могло навіть здатися, що це безглуздий жест, але насправді він просто хотів про щось говорити, а оскільки думки ще плуталися між собою, то казав те, що спадало на думку першим. Може, такою і є тривожна метушня, коли ми дуже хочемо комусь сподобатись і тому говоримо зовсім не те, що хотіли на початку. А може, таким і був план: показати, що світ Артема зараз звучився до власного горнятка й знайденого кота. Усе решта перебувало у спільній власності зі всіма його побратимами у великому хаосі війни.

— Ходжу тут усюди, роздивляюся все... — голос Артема став трохи тихішим, наче він сам усвідомлював, про що насправді хотів сказати Олексі. — Може, це дивно, але це все, що в мене зараз є...

— А побратими? Як з ними?

— Ну, особливо ніяк. Краще, коли нейтрально, гірше, коли непросто. Я не можу говорити вголос біля них. Не можу говорити взагалі. Тому часто лажу навколо, щось шукаю. Мені важко себе відстоювати. Важко говорити взагалі-то...

Артем крутив у руках горнятко, а Олекса чекав, коли він сам продовжить розмову. Йому здавалося, що

не потрібно поспішати. Хай те, що розповідає Артем, знайде своє місце в просторі між ними.

— Я не можу ні в кого нічого попросити. Сам не знаю чому. Хотів нещодавно в місто зганяти, але так і не зміг попросити, щоб відпустили. І нічого такого — всіх відпускають. Халви хотілося. Не знаю чому, просто захотілося халви. І котика треба чимось годувати. Треба корму йому купити. А я не можу підійти до командира. Розумієш, я ж сам сюди прийшов. Мене ж ніхто не змушував. А тепер ось не можу попросити про такі дрібниці. От і ходжу тут сам і щось собі здобуваю, знаходжу, дізнаюсь... А на роботі ж я, навпаки, бунтував. Говорив щось на загальних зборах... Не мовчав... Старався не мовчати...

— На роботі ти теж почувався самотнім?

— Еге ж... Почувався. Тому й говорив на загальних зборах. Певно, хотів, щоб мене таки помітили. Проте робота ніколи не давала мені ідеї, що я кудись рухаюсь. Я просто був на роботі, потім був удома. Це таке не надто корисне життя. Я взагалі не розумію корисності цього життя... Просто живу собі в нікуди. Нічого мене ніде не чекає. І я хотів би, певно, стосунків, і дітей, певне, мені ж уже тридцять дев'ять. А якось не складається, та й усе... Я й тут не почувуюся надто корисним. Просто ходжу тут, тиняюся. Ну, в нарядях стою, звісно, але то таке — то неважко...

— Але ж ти розумієш, що твій пост уже дуже у східному морі? Багатьом тут здавалось би небезпечно.

— Та що там, я ж східняк, то, звісно, що море в мене східне. Але то дурниці... То все безпечно тут...

— Чого ти зараз хотів би? — раптом запитав Олекса.

— Я хотів би в місто. У магазин катнутися. Корму купити, ну, і халви теж.